

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Voor wijzen verborgen

aan onmondigen geopenbaard

„Te dien tijde hief Jezus aan en zeide: Ik dank U, Vader, Here des hemels en der aarde, dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, doch aan kinderkens geopenbaard; ja, Vader, want zo is het een welbehagen geweest voor U”.

Matth. 11 : 25, 26 N.V.

We weten niet precies wanneer de Here Jezus deze woorden gesproken heeft. Dat geldt trouwens van de meeste woorden en daden van de Heiland. Maar we zullen deze uitspraken wel in verband mogen brengen met wat voorafgaat. Daaruit blijkt, dat de meeste hoorders het Evangelie hebben verworpen. In de verzen 16—19 heeft Jezus de tijdgenoten vergeleken met ontevreden kinderen, die op de markt spelen. Als er op de fluit wordt gespeeld willen ze niet dansen. En als er klaagliederen worden gezongen willen ze geen misbaar maken. Gemelijk gaan ze uit mekaar. Dat past de Here Jezus dan zó toe: Als Johannes de Doper als boetgezant optreedt, vinden ze hem bezeten. En als de Heiland aan gastmalen aanzit en het Evangelie predikt voor tollenaars en zondaren, noemen ze Hem een vraat en wijnzuiper.

Vervolgens heeft Hij de steden Chórazin, Bethsáida en Kapérnaüm het „Wee u” toegeroepen, omdat zij zich niet bekeerd hadden, hoewel vele krachten in hun midden geschied waren.

De meesten van de tijdgenoten hebben zich niet bekeerd en het Evangelie niet geloofd. De Heiland **verwijt** hun dat. Het is hun eigen schuld als zij verloren gaan. Hij heeft hen willen vergaderen, zoals een hen haar kuikens onder haar vleugels verzamelt, maar zij hebben niet gewild. Matth. 23 : 37. Als de Here Jezus naar de mensen ziet, dan heeft Hij groot verdriet over hun afwijzende houding en misprijst Hij hun ongelooft.

Maar als Hij op Zijn hemelse Vader ziet, dan is Hij tevreden en dankbaar. Dan zegt Hij: „Ik dank U, Vader, Here des hemels en der aarde”. Letterlijk staat voor danken een woord, dat betekent: hetzelfde zeggen. De Here Jezus spreekt niet anders dan de Vader. Hij is het volkomen eens met de leiding Gods. De Vader is de Here des hemels en der aarde. Hij is de Schepper en de Onderhouder van alle dingen en Hij regeert over alle schepselen. Hij beheerst ook de gang van het Evangelie in deze wereld. Hij heeft macht om te openbaren en te verbergen. Als het Evangelie voor wijzen en verstandigen verborgen blijft en voor kinderkens (de discipelen) geopenbaard wordt, dan erkent de Here Jezus daarin de hand van de hemelse Vader, Die almachtig is in de openbaring van Zijn genade en van Zijn toorn.

De inhoud van de dankzegging is deze: „dat Gij deze dingen voor wijzen en verstandigen verborgen hebt, doch aan kinderkens geopenbaard”. Met wijzen en verstandigen worden wel vooral de leiders van het volk bedoeld, die de blijde boodschap verwerpen. Voor **wijzen** heeft de Here Jezus naar alle waarschijnlijkheid een woord gebruikt, dat wij nog wel gebruiken. Ik bedoel het woord **goochem**. Met wijzen worden mensen bedoeld, die zich zelf kunnen redden. Die gewiekst zijn en in alle omstandigheden weten wat ze doen moeten. Ze zijn het tegen-

deel van verlegen. Ze hebben voor elk gat een spijker en voor elke moeilijkheid een oplossing. Ze zijn bekwaam te handelen en staan nooit met de handen in het haar. In de mond van de Here Jezus heeft dit woord „wijzen” een ironische klank: Ze ménen wijs te zijn. Ze zijn zo wijs in eigen ogen, dat ze de Here Jezus en Zijn Evangelie niet nodig hebben.

Het woord „verstandigen” heeft een enigszins andere kleur. Daarmee worden mensen getekend, die **inzicht** hebben in toestanden en omstandigheden. Ze hebben doorzicht en inzicht en begrijpen waarom het gaat. Tenminste dat ménen ze. Ze zijn zelf zó verstandig en hebben zóveel inzicht, dat ze de Here Jezus en Zijn Evangelie niet nodig hebben.

God heeft nu voor wijzen en verstandigen „deze dingen” verborgen. Met „deze dingen” zal bedoeld worden de inhoud van het Evangelie: de vergeving der zonden en het eeuwig leven, dat God uit genade aan zondaren schenkt. De Vader heeft het Evangelie van hen verwijderd, voor hen weggeborgen. Ze hebben niet willen horen, nu zullen ze ook niet horen. Ze hebben hun oren en ogen toegesloten, nu zullen ze er ook doof en blind voor zijn. God laat niet met Zich spotten. Zijn gericht gaat over ongelooft en onwil.

Daarmee is de Here Jezus het volmaakt eens. Hij erkent, dat de Vader recht is in al Zijn weg en werk. Er is niet de minste ontevredenheid of ondankbaarheid in het hart van onze Heiland. Integendeel, Hij dankt de Vader, dat Hij het zo wil en zo leidt.

Maar Hij is ook dankbaar, dat het aan **kinderkens** is geopenbaard. We kunnen ook wel vertalen: aan **onmondigen**. Zonder twijfel worden daarmee bedoeld de discipelen en discipelinnen des Heren. Zij waren niet zo wijs, dat zij zichzelf konden redden. Zij hadden niet zoveel inzicht en doorzicht, dat zij de Heiland niet nodig hadden. Zij waren verlegen als onmondige kinderen, die totaal afhankelijk zijn van vader of moeder. Zij hadden gezegd: „Here, behoud ons, want wij vergaan”. Zij vonden geen heil bij de wijzen en verstandigen, bij Schriftgeleerden en Farizeeën en oversten van het volk. Zij kwamen hulpbehoevend bij de Here Jezus met de betuiging: „Here, tot wie zullen wij heengaan, Gij hebt de woorden des eeuwigen levens”. Zij hadden erkend, dat Jezus de Christus was, de Zoon des levenden Gods. Dat had de Vader hun geopenbaard. Hij had hun ogen daarvoor geopend en hun harten en hun oren. Zo ontvingen zij echte wijsheid en echt inzicht. Het was hun van boven gegeven. En daarvoor is de Here Jezus dankbaar.

In het Koninkrijk der hemelen gaat het nog zo toe als in de dagen van de Here Jezus. Nog is het Evangelie verborgen voor wijzen en verstandigen. En dat is door alle eeuwen heen zo geweest. Zo schreef Paulus in II Cor. 4 : 3: „Doch indien ook ons Evangelie bedekt is, zo is het bedekt in degenen, die verloren gaan”. Ook hij wist van een Evangelie, dat verborgen was. En wel voor wijzen. Want hij schrijft in I Cor. 1 : 26: „Want gij ziet uw roeping, broeders, dat gij niet vele wijzen zijt naar het vlees, niet vele machtigen, niet vele edelen; maar het dwaze der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij de wijzen be-

UIT DE INHOUD:

Voor wijzen verborgen aan onmondigen geopenbaard	H. J. J.
Leiding	C. V.
Open brief aan Ds P. N. Kruyswijk (I)	C. P. P.
Naar de top der aarde	P. G.
Americana (VII)	J. M.
Uit de geschiedenis van de Reformatie (1930—1935) (Fundamentele vragen XXII)	J. Stw.
De politiek der vreemdelingen (II)	C. S.
Ledenvergadering van de Geref. Persvereniging „Opbouw”	H. A.
Aankondigingen	
Kerknieuws	

schamen zou”.

Zo was het in de dagen der Reformatie. Zo in de tijd van de Afscheiding. En zo is het nog. En daarvoor mogen wij dankbaar zijn. Want stelt u voor, dat het Evangelie was voor mensen, die zichzelf konden redden en die uit zichzelf alle inzicht en doorzicht hadden. Dan moesten we ons daartoe eerst opwekken, eer wij het Evangelie mochten geloven. Dan zou de redding afhangen van menselijke wijsheid. Dan zou het Evangelie slechts voor een bepaalde soort mensen zijn van een zekere stand.

Maar Gode zij dank, het is anders. De Here Jezus is in de wereld gekomen om zondaren te rechtvaardigen. Om verlorenen te redden. Om zieken te genezen. Om onmondigen wijsheid te geven en onverstandigen inzicht. Zo is het Evangelie ook nog voor wijzen en verstandigen. Maar dan moeten die eerst worden als kinderen, die zichzelf niet kunnen redden, maar in hun verlegenheid tot Gods genade de toevlucht nemen.

Is vs. 26 zegt de Here Jezus nog eens, dat Hij volkomen eenswillens is met Zijn Vader: „Ja, Vader, want zo is het een welbehagen geweest voor U”. Het klinkt voor onze oren wat vreemd. We kunnen ook wel vertalen: „Zo heeft het U behaagd”. Zo heeft het de **HERE** altijd al behaagd, door alle eeuwen heen. Dat is nooit anders geweest en zal ook nooit anders zijn in deze bedeling. Wie in z'n eigen wijsheid en met z'n eigen inzicht zich wel redden kan, is blind voor het Evangelie. Dit is voor hem verborgen. Wat zou zo iemand met het Evangelie kunnen aanvangen? In zijn ogen is het dwaasheid en ergernis. Maar het Evangelie is geopenbaard voor onmondigen. Die wijsheid en inzicht en rechtvaardigheid en heiligheid en verlossing buiten zichzelf in Jezus Christus zoeken. In Wie dit alles alleen te vinden is.

Deze tekst veroordeelt niet de echte wijsheid, die uit God is. Maar wel menselijke wijsheid, die zich zelf redden kan en wil en daarom het Evangelie van Gods genade dwaasheid acht. Deze tekst veroordeelt ook geen echte geleerdheid, die zich volkomen onderwerpt aan de Schriften. Maar wel een valse geleerdheid, die menselijke leringen en bespiegelingen hoger acht dan de gezonde, klare leer van het Evangelie. Het is niet waar wat de wereld smaadt, dat het Evangelie voor domme mensen is. Onmondig is heel wat anders dan dom. Maar ook de hoogstbegaafde geleerde moet tegenover het Evangelie staan als een kind, dat alleen maar van de genade des Vaders leven kan.

H. J. JAGER.

LEIDING¹⁾

I

1. Inleiding

Wanneer men zich bezig houdt met de idee „leiding”, dan concentreert men zich op iets, dat in het denken van de moderne mensheid een grote, ja, een dominerende plaats inneemt.

We zijn ook allen existentiële met één of andere vorm van die moderne „leiding” in aanraking gekomen. We ervaren de werkelijkheid daarvan zelfs aan den lijve. Want we hebben in die „leiding” niet maar te doen met een begrip, of ideaal, van enkele of vele mensen, maar met een brok diep in het mensenleven ingrijpende realiteit.

Nu is het zo, dat iedere tijd als gevolg van het domineren van een bepaalde geest, zijn eigen karakteristieke woorden hanteert, waarin hij uitdrukt wat voor hem centraal en typerend is. In de tijd van het rationalisme sprak men veel en graag over **begrippen**. Het onderwijs dat men toen gaf spitste zich toe op het aanbrenge van die begrippen. Zelfs in het godsdienstonderwijs, of neen: juist en vooral in het godsdienstonderwijs, ging het daarom. Het aankweken van godsdienstige begrippen was het hoogste en schoonste wat men daarin bereiken kon. En toen onder de invloed van de romantiek de godsdienst vóór alles als **gevoel** werd opgevat, koketteerde men met een „gevoelig”, een „gemoedelijk” christendom. Vooral daarover sprak men toen en daarop drong men aan.

Zonder gevaar voor tegenspraak kan men zeggen, dat in onze tijd onder andere het woord — en uiteraard ook de idee — van „leiding” favoriet is. Men kan met het oog daarop zelfs wel spreken van een modeterm. Men spreekt van „leiding” in het staatkundige, het economische, het kerkelijke en allerlei ander „leven”, ook met het oog op de pers en niet in het minst in verband met de jeugdbeweging.

Wanneer nu een of ander woord onder de invloed van bepaalde geestelijke stromingen en krachten tot een lievelingswoord, ja, een leus is geworden, dan is het nodig zich terdege rekenschap te geven van wat daarmee wordt aangeduid. Want het onkritische hanteren van dergelijke modewoorden was steeds een effectief middel voor de infiltratie van één of andere afvallige geestesrichting in het geloofsleven van het volk Gods. En dan zo, dat het daaraan grote schade toebracht, omdat het zijn typische aard, kracht en glans schond.

We willen vanmiddag enkele opmerkingen maken — meer niet — over de idee „leiding”. Vooral in kritische, maar toch ook in thetische zin.

2. „Leiding” in de fascistische en nationaal-socialistische ideologie

Met een bepaalde vorm van de moderne idee omtrent „leiding”, hebben we allen op onvergetelijke wijze kennis gemaakt in de tijd toen fascisme en nationaal-socialisme troef waren en, tengevolge van de machtspositie van de aanhangers daarvan, diep in het Europese leven invraten.

In het fascisme en nationaal-socialisme speelde de idee van „leider” en „leiding” immers over heel de linie een beslissende rol. Speciaal in de opvatting omtrent de staat.

De genoemde ideologieën keerden zich met grote felheid tegen de idee van een rechtsstaat met de daaraan inherente politieke vrijheid. Die politieke vrijheid was volgens haar een zin- en inhoudloos begrip. Politieke vrijheid kwam immers tot uiting in vrije, geheime verkiezingen. Maar daardoor werd een staat een speelbal van individuen en private belangen.

Deze vrije individuen bestaan evenwel in feite niet. Wat men als individuen beschouwt zijn in werkelijkheid niet meer dan elementen, cellen, van het massieve organisme van de staat en het volk. Ze zijn net zo vrij t.o.v. de staat als een hand of een voet dat zijn t.o.v. het lichaam.

Die z.g. vrije individuen kiezen nu in het systeem van een rechtsstaat volksvertegenwoordigers, die in verschillende, soms zelfs

zeer vele, partijen georganiseerd, onderling vechten met woorden en frasen om zo de staatswil vast te stellen. Het noodzakelijke gevolg van dit procedé is dat alle staatsactie wordt lam gelegd. Als de zaak eindelijk helemaal vast gelopen is, speciaal als de binnen- of buitenlandse nood zeer hoog klimt, krijgt de toevallig aan het bewind zijnde regering een tijdelijke volmacht van het parlement om eigenmachtig te handelen.

Maar juist deze gang van zaken demonstreert overduidelijk, dat het functioneren van de staat heel wat meer omvat dan wat die beweerde vrijheid van de enkelingen is en oplevert. Door deze stand van zaken wordt tegelijk het wezen van de feitelijk chronische parlementaire crisis blootgelegd. Dat parlementaire stelsel van de moderne democratie met haar illusie van politieke vrijheid moet daarom met wortel en tak worden uitgerooid. Want het is het instrument voor en de opening van de ontbinding van de staat.

De staat moet ten volle **staat** zijn. D.w.z. de organische eenheid van alle leden van de staat, die als zodanig oneindig veel meer is dan die afzonderlijke leden gezamenlijk zijn.

Die organische eenheid vindt dan voorts haar concentratie, geest, kracht, wil in de éne partij, waarin de staatsidee om zo te zeggen vlees en bloed is geworden. Die partij is de partij van de élite, van de gedisciplineerde, weerbare élite. Uiteraard bezitten alleen de leden dáárvan de staatsambten. Die élite vormt voorts een hiërarchie onder één hoofd, één „leider”. Deze is ten volle de belichaming van partij, van élite en tegelijk ook en vooral van de staat. In die „leider” is de staat geconcentreerd. In hem leeft, wil, handelt, denkt die. Mussolini was Duce del fascismo, „leider” van de nationale fascistische partij en tegelijk Capo del Governo, hoofd, leider van de staat. In hem was de staatsalmacht samengeballd. Zelfs de leden van de partij hebben niets te zeggen: nóch over de keuze van de leiders, nóch over het te volgen beleid van partij en staat. Ze moeten als soldaten blindelings gehoorzamen. De secretaris van de italiaanse fascistische partij Turati, verklaarde eens: De politiek van het italiaanse volk kan alleen zijn de politiek van de chef, die beveelt en weet waarheen men heeft te gaan. En de leden van die partij moesten een eed afleggen aldus luidende: Ik zweer alle bevelen van de Duce zonder tegenspreken te zullen opvolgen en met alle krachten, desnoods met mijn leven, de fascistische revolutie te dienen.

Wij, Nederlanders, hebben speciaal kennis gemaakt met de demonische incarnatie van het nationaal-socialistische „leiders-beginsel”, namelijk met de Führer Adolf Hitler. We hebben eerst gelachen om de krankzinnige verheerlijking waaraan een heel volk zich tegenover deze defecte mens te buiten ging. We hebben verbijsterd toegekeken, toen we ontdekten, dat miljoenen deze waanzinnige mens tot een afgod maakten en hij zich dat liet welgevallen. We hebben gesidderd toen ook in Nederland tienduizenden slachtoffer werden van zijn bestiale wreedheid.

Deze Führer was de absolute heerser over een alles verslindende staat. Van een staat, die op heel het mensenleven met al zijn levensuitingen beslag legde, dat in zich opzoo. Een staat waaromtrent men beled: niets **buiten**, niets **tegen**, alles **voor** de staat. Niets menselijks of geestelijks bestaat er, en nog minder kan iets waarde hebben, buiten de staat. De staat **moet** niet — hij **wil**. En wat de staat wil **màg** hij. De onderdanen hebben steeds plichten, nooit rechten, dan alleen voor zover die verenigbaar zijn met de rechten van de staat. Ook de eigendom kan alleen worden erkend voor zover deze voor de staat wettig is.

Het nationaal-socialisme predikt zo het primaat van een staat, die heel het leven en de levensstrijd der natie in alle facetten en uitingen heeft te organiseren en te leiden. En van deze staat is de Führer het kloppend hart, het denkend hoofd en vooral de alleen door hem zelf bepaalde wil.

De idee van „leiding” en „leider” in de fascistische en nationaal-socialistische ideologieën impliceert dus de oplossing, de omsmelting van het door God in velerlei en veelkleurige levensverbanden georganiseerde mensenleven in de grauwe monotonie van

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Groningen
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs. G. Puchinger, Utrecht
Drs. H. R. Rookmaker, Amsterdam-Z.
Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging „Opbouw”:

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

een almachtige, totalitaire staat. En voorts: het zich concentreren van het leven, de macht, de wil van die staat in één vergoddelijkt mens, die de naam van „leider” draagt en wiens taak het is aan die staat en het daarin gevangen volk een alléén door hem-zélf bepaalde, heel het mensenleven omvatende leiding te geven.

Zo was de „leiding” en de „leider” in Italië en Duitsland tussen de eerste en de tweede wereldoorlog. Zo is die, met allerlei variatie, **in alle totalitair geregeerde landen!** En daarom is de zaak van die „leiding” en die „leider” nog zo door en door actueel.²⁾

3. „Leiding” ook in de „democratie”

Maar — en dat is iets waar we vooral onze volle aandacht aan moeten geven — ook in de z.g. democratische, en dus hevig anti-fascistische en anti-nationaal-socialistische landen, is de leiders-idee in benauwende mate troef. Daaruit blijkt weer, dat de geest der eeuw in heel een cultuurwereld doorwerkt en zijn slachtoffers maakt in kringen, gemeenschappen, volken, die ogenschijnlijk radicaal tegenover elkaar staan en elkaar op leven en dood bestrijden.

Ik wil ook over dit verschijnsel een paar opmerkingen maken.

Het is een algemeen erkend feit, dat het economische aspect van het mensenleven, het worstelen om de materiële levensvoorwaar-

²⁾ Men vergelijkte voor het bovenstaande: Mr A. Anema, *Grondslag en karakter van de Italiaansch-Fascistische Staatsleer*, Kampen, 1934; en Prof. Mr P. A. Diepenhorst, *Het Nationaal Socialisme*, Kampen, 1935. Voor het leren kennen van de „techniek” met behulp waarvan Hitler zich tot „leider” opwerkte leze men vooral: Alan Bullock, *Hitler, Leven en ondergang van een tiran*. Het is als Pocketboek verschenen in de reeks Zwarte Beertjes. Speciaal is van belang Hoofdstuk Twee, I, II. Ik geef een paar citaten „Daar de massa op slechte voet staat met abstracte ideeën, behoort haar reactie meer tot het domein van het gevoelsleven, waar de wortels van haar positieve, zowel als van haar negatieve houding liggen... De gevoelsgronden van haar houding verschaffen de reden van haar bijzondere evenwichtigheid. Het is immers moeilijker tegen geloof dan tegen kennis te strijden. En de drijfkracht die de geweldigste revolutie op deze aarde teweeg heeft gebracht is nooit een wetenschappelijk stelsel geweest, dat macht over de massa wist te verkrijgen, maar altoos een toewijding die haar heeft geïnspireerd en vaak een soort hysterie, die haar tot daden heeft gedreven. Wie de massa wil winnen moet weten wat de sleutel is die de deur tot haar hart zal openen. Die sleutel is niet objectiviteit, wat een slappe houding is, maar een vastberaden wil, waar nodig gesteund door macht”. En: „De kracht die steeds de grote historische lawines der religieuze en politieke bewegingen aan het rollen heeft gebracht is de toverkracht van het gesproken woord. De grote massa in een bevolking is toegankelijker voor de aantrekkingskracht der welsprekendheid dan voor welke andere kracht ook.” Hitler zei eens: „Bij ons zijn Leider en Idee één, en elk partijlid moet doen wat de leider beveelt. De leider omsluit de Idee en is de enige die het uiteindelijk doel daarvan kent”.

¹⁾ Lezing gehouden op de vergadering van de persvereniging „Opbouw”, 21 Juni 1958.

den, voor volken en mensen in de westerse wereld een steeds groter plaats gaat innemen. Het is één typisch kenmerk van de westerse beschaving — een zorgwekkend decadentverschijnsel — dat de **materiële levensvoorwaarden** en de **praestaties der mensen** — speciaal op technisch, wetenschappelijk en sportief terrein — veel meer het hart en de zorg der mensen hebben dan dat leven zelf.

In dat economische leven heeft zich nu in de laatste eeuw een alomvattende revolutie voltrokken. Eén van de voornaamste oorzaken daarvan was de nauwe samenwerking tussen wetenschap en techniek met het oog op de productie van de stoffelijke middelen van bestaan en dat wat het in materiële zin verheffen en veraangenamen kan. Deze samenwerking van wetenschappelijke en technische activiteit met het oog op het productieproces, leidde tot een ongehoorde perfectie van het gereedschap. Men construeerde steeds machtiger en efficiënter machines. Ten gevolge daarvan werd de productie op fabelachtige wijze opgevoerd.

Terwijl dat proces in volle gang was — het is trouwens nog in volle gang — concentreerden de leiders in de industriële wereld speciaal ook hun aandacht op de activiteit van de producerende mens. Zijn arbeid in alle mogelijke sectoren van de industrie werd zorgvuldig geobserveerd en geanalyseerd. Men streefde ernaar de arbeider met zo weinig mogelijke inspanning zo veel mogelijk en zo efficiënt mogelijk te laten doen. Er kwam zo een drastische rationalisering van de arbeid. Iedere arbeider werd een zeer klein onderdeel van een geweldig productie-systeem. En als zodanig kreeg hij niet meer te verrichten dan één kleine, enkelvoudige handeling, welke dag in dag uit in eindeloze monotonie moest worden herhaald.

Ten gevolge van deze ontwikkeling en daar onlosmakelijk aan verbonden, ontstond in de industriële wereld een scherpe tegenstelling tussen de grote massa werkers in de fabriek en een kleine groep leidende theoretici en technici. De werkers in de fabriek werden gedoemd tot het doen van nagenoeg automatisch werk, n.l. het verrichten van een of meer simpele handelingen, die slechts een zeer klein onderdeel vormden van de arbeid, welke in het eindproduct der fabricage resulteerden. Boven hen, en gescheiden van hen, werkte een kleine groep leidende figuren. Oorspronkelijk physici, chemici en technici, later aangevuld met economen, psychologen, sociologen. Deze dachten het ganse productieproces uit en beheersen het nu. Ze vormen de élite in de wereld van industrie en handel. Machtig door hun kennen en kunnen, en hun volstrekte onmisbaarheid. En ver verheven boven de in de fabriekshallen werkende schare, die de technische, wetenschappelijke, organisatorische wet niet kent.

Ten gevolge van allerlei factoren, die hier niet ter zake doen, is het voorts zo geworden, dat de staat, en dan speciaal het staatsbestuur, de overheid, zich al meer macht aanmatigde in het economische leven. Dit werd voor de overheden in de staat gemakkelijk gemaakt juist vanwege de zoeven geschetste enorme ontplooiing en organisatie van het economische leven, speciaal van de industrie. Deze ontwikkeling leidde namelijk ook tot een ver doorgevoerde centralisatie van het bedrijfsleven. De overheid behoefde nu alleen maar de vitale onderdelen van het economische leven — als grondstoffenvoorziening in mijnen, elektrische centrales, oliebronnen; communicatie- en verkeersmiddelen — onder haar macht te brengen en zij bezat in feite de volstrekte heerschappij daarover. Verder kon ze door belastingpolitiek, in- en uitvoerregeling, bestedingsregulatie, investeringspolitiek e.d. een enorme invloed uitoefenen. Gelijk dat speciaal ook in ons land is geschied.

Maar bij de beheersing van het economische leven bleef het niet.

De overheden strekten haar handen ook uit naar andere sectoren van het volksleven. Ik behoef alleen maar woorden als actieve cultuurpolitiek en maatschappelijke zorg te noemen en ge weet er alles van. De tendens om heel het leven van het volk te leiden treedt in de daden en plannen van de overheden al duidelijker naar voren. Het is al „planning” wat de klok slaat. En dan „planning” van heel het leven.

Welnu, deze gang van zaken is één van de oorzaken, dat het ook in de democratisch geregeerde staten al meer komt tot de vor-

ming van een leidende groep, een élite, een klasse van „leiders”. Ze wordt gevormd door de mannen en vrouwen, die de kennis, de kunde en het organisatievermogen bezitten om heel dat ingewikkelde, door de staat in zijn greep genomen, volksleven te leiden. Het zijn de mensen, die de zeer vele factoren, welke het in allerlei opzicht ineengegroeiende en samengesmolten leven van staat, economie, wetenschap, volkszorg in allerlei opzicht, kennen en, naar ze veelal menen, ook beheersen. En die nu het vermogen bezitten met die factoren zó te manipuleren, dat het geweldig gecompliceerde systeem blijft functioneren en dat hoe langer hoe beter gaat doen.

In onlosmakelijk verband met deze gang van zaken is duidelijk te constateren een verzwakking van de democratie, ja van heel het volksleven in zijn natuurlijke geleidingen. Deze verzwakking is een gevolg van de élitevorming, maar was er ook althans ten dele oorzaak van. Ze stimuleert haar tegelijk ook op krachtige wijze. Hoe slapper een volk wordt, des te meer krijgen de „leiders” te zeggen. Maar tegelijk: hoe meer de „leiders” denken, willen, plannen maken, handelen, des te meer verslapt een volk in energie, initiatief, geestelijke kracht en zelfstandigheid.

Dit alles krijgt nog sterker accent door de omstandigheid, dat bij de massa — élitevorming heeft altijd als begeleidend verschijnsel, als gevolg, de massavorming, de massi-

ficatie — de kennis van en de belangstelling voor de specifiek staatkundige aangelegenheden steeds meer achteruit gaat. Al minder bepalen staatkundige beginselen, steeds meer de hunkering naar materiële voordeel de politieke activiteit. „Leiders”, die brood en spelen beloven, krijgen daardoor een enorme kans. Men laat gaarne zeer veel aan hen over, men laat hen graag zéér veel doen, als ze deze belofte maar nakomen.

Op deze wijze kregen de door de staat gecreëerde leiding, de als „leidster” van het volk optredende overheid, een enorme invloed en macht. Socialistische prominenten achten deze „leiding” een onmisbaar element in het moderne staats- en volksleven. Hun enige argument tegen de fascistische en nationaal-socialistische leidersideologie is, dat zij een leiding willen van mannen en vrouwen die uitblinkt, en in noblesse, toewijding en karakter. Maar het wezen van deze leiding is, precies als van de leiding in de totalitair geregeerde landen, **dat de overheidsmacht wordt verabsoluteerd en dus gedenateerd, de natuurlijke menselijke gemeenschappen worden miskend en gekrenkt en dat de vrijheden des volks geheel of ten dele worden vernietigd.**³⁾

(Wordt vervolgd)

C. V.

³⁾ Men zie in verband met het bovenstaande vooral: Dr Ir H. van Riessen, *De Maatschappij der Toekomst*, speciaal Hoofdstuk V en VI.

Open brief aan Ds P. N. Kruyswijk¹⁾

I

Geachte Dominee Kruyswijk,

Het zij mij vergund U enkele grondige bezwaren en vragen voor te leggen naar aanleiding van het door U gesprokene in de openbare vergadering op 20 juni j.l. te Haarlem. Een J.V. aldaar had ter gelegenheid van haar 12^{1/2}-jarig bestaan twee openbare vergaderingen belegd, met als onderwerp: Wegen tot hereniging. Eerst sprak hierover prof. Veenhof. Hij wees als weg tot hereniging: wegdoen van de vervangingsformule en opheffen van de schorsingen. U sprak daarna en wees de weg van samenspreking.

Dat ik me, na U en de discussie gehoord te hebben, toch nog weer tot U wend, is vanwege het onbevredigende van zo'n korte avond, waarin de dingen niet doorgesproken kunnen worden.

Dat ik het doe in de vorm van een brief is vanwege onze oude relatie. Ds Kruyswijk, U bent mijn dominee geweest, ik heb bij U gecatechiseerd en belijdenis gedaan, en in de jaren, dat onze ziel het gevoeligste is voor indrukken, heeft Uw prediking indruk op mij gemaakt. U hebt me gewaarschuwd voor de invloed van Schilder, toen ik in 1938 naar Kampen vertrok. En deze waarschuwing werd door mij zó zeer serieus genomen, dat ik in de jaren van mijn verblijf aldaar wantrouwend en zeer kritisch tegenover Schilder en zijn „school” ben blijven staan. En zo kwam ik weer uit Kampen terug voor het afstuderen thuis. De oorlog was uitgebroken. De bezettingstijd aangebroken. Maar erger: een kerkstrijd ontbrand. Toen heb ik het moeilijk gehad, en is na veel strijd de persoonlijke beslissing gevallen. Niet om Schilder. Niet om zijn persoon of leer. Maar omdat het me door Gods genade tenslotte mocht gelukken de zaken tot hun eenvoudigste proporties terug te brengen: waar vind ik in de **Bijbel** de inhoud der leerspraken? Wees er van overtuigd, ds Kruyswijk, dat ik het gaarne in de Bijbel gevonden had. Want niets leek en lijkt me erger dan kerkscheuring. Maar waarlijk, ik kon, ik kon het er niet in vinden. Het bleek me al meer theologische speculatie. Heel die veronderstelde wedergeboorte: een alleszins verklaarbare wens, die de moeder van deze gedachte en dezer theologische constructie was. Toen was ik eruit en erdoor. Maar was in het kader van het optreden der synode

scheuring ook onvermijdelijk. En toen hebt U mij van het H. Avondmaal geweerd, ds Kruyswijk. Ik zeg dat nu zonder enige bitterheid, maar met een groot verdriet. U hebt dat gedaan, niet om mijn bezwaard zijn of mijn bezwaarschrift aan de kerkeraad. Maar louter en alleen omdat wij ons bezwaarschrift tegelijkertijd aan de gemeenteleden toezonden, omdat het een publieke zaak was, die allen aanging, en opdat allen konden meeleven en meebidden. Dit geschrift was gespeend aan enig oproerig woord; was niet aan de gemeente, maar aan de kerkeraad gericht en wekte hém op zich te ontdoen van de uitspraken en handelingen der synode. Toen werden we afgehouden wegens scheurmaking!

Kunt u u voorstellen, ds Kruyswijk, dat er wat door mij heen ging, toen ik U op 20 juni j.l. voor het eerst weer zag en hoorde, nadat in 1945 de fatale breuk geslagen werd? De band der christelijke liefde, van Godswege in mijn levensgeschiedenis tussen U en mij gelegd, trekt nog. Temeer krenkt de teleurstelling het hart. Daarom schrijf ik U deze brief. En ik doe het in het openbaar, omdat U in het openbaar gesproken hebt. Omdat U ook een plaats bekleedt in uw kerken: als praeses van de nog altijd niet gesloten en dus waarschijnlijk tot de volgende synode openblijvende synode van Assen, omdat uw kerken zonder synode niet meer kunnen zijn, hebt U wel op buitengewone wijze meegeholpen aan de instandhouding van wat ons scheidt en deswege blijft scheiden: de vervangingsformule. Aan Uw woord mag waarde gehecht. U bent een representatieve figuur. Daarom was het van belang U te horen. En wil ik U nu ook deze open brief schrijven.

Toelichting en Praedvies

U bent begonnen met een kort historisch overzicht. U hebt de verklaring van 1905 belicht, en dunkt me terecht gezegd: ze diende als een schild voor de A-richting en legde extremiteiten van het kuyperianisme aan de teugel. U wees op de dormante wedergeboorte en noemde de naam van A. Kuyper Jr. Dat wees U met kracht af. Tot mijn blijdschap. En 1905 bedoelde, dat eveneens af te wijzen. Ik geloof dat met U. Gezien ook het aandeel van Bavinck en de instemming van Lindeboom.

Maar daarna hebt U gezegd: in 1942 werd 1905 herhaald, en daar was ieder blij mee. Onbegrijpelijk vond U dan ook, dat enige tijd later tóch de bezwaren tegen 1905—1942 kwamen en de scheuring volgde. Wel, ds Kruyswijk, dat moet Uw gehoor van die avond ook wel merkwaardig gevonden hebben, en hun verontwaardiging moet nog gestegen zijn, toen U vertelde, hoe een man als

¹⁾ Gaarne geven we plaats aan deze „Open brief” van Ds Plooy. We moeten met alle middelen en op alle goede wijzen blijven strijden, om de waarheid omtrent wat in 1942-44 geschiedde, aan het licht te brengen. (Red.)

Schilder altijd 1905 verdedigd heeft tegen de chr. gereformeerden.

Maar waarom vertelde U niet van de rol die **Toelichting en Praeadvies** hier gespeeld hebben? Neen, 1905—1942 maakte geen bezwaren en bezwaarden, maar de **Toelichting**, die van de leeruitspraken een puur kuyperiaanse interpretatie gaf, die door het Praeadvies nog eens dik onderstreept werd: dát maakt bezwaarden!

Laat 1905 bedoeld zijn als een schild voor de A-richting: zoudt U willen zeggen, dat Toelichting en Prae-advies eveneens een schild waren voor de A-richting? Hoe dacht U dat Lindeboom c.s. gereageerd zouden hebben op deze synodale geschriften? Zouden ze zichzelf of zouden ze de door hen gesignaleerde en afgewezen leringen van Kuyper daarin gevonden hebben?

Mag ik U uit dat Prae-advies nog eens een coupure voorleggen, die eenvoudige mensen, die misschien nog nooit een letter van Schilder gelezen hadden, wel onrustig móest maken? dan geef ik het volgende:

„De eerste doopvraag kan geen betrekking hebben op alle kinderen, die gedoopt worden, hoofd voor hoofd. Niet alle ten doop gehouden kinderen zijn immers in Christus geheiligd. Daarom behoren ook niet allen als lidmaten der gemeente gedoopt te wezen. Uit het feit, dat de eerste doopvraag het recht op de doop zo formuleert, dat de niet-uitverkoren dopelingen er niet in begrepen zijn, kan men afleiden, dat die kinderen het recht op de doop niet toekomt, en dat hun doop niet in volle zin als doop te beschouwen is”.

En dan toch maar alle kinderen, die ten doop worden gepresenteerd, dopen! En dan toch ze allen maar houden voor wedergeboren en in Christus geheiligd! En dan toch maar ze allen behandelen als kinderen der gemeente! En dan toch maar tegen allen zeggen later: je bent gedoopt in de naam des Heren!

O ds Kruyswijk, probeert U toch eens te begrijpen, dat zulke taal uit de mond der synode Godvrezende ouders en elk meelevend lid der kerk rázend maakte!

U hebt gezegd: mijn vrouw en ik hebben 5 kinderen, en we hebben geloofd, dat ze kinderen Gods waren, in de diepste en rijkste zin des woords, dat ze de belofte hadden in volle zin, alle vijf, niet één uitgezonderd; we hebben er op gerekend, en zie, de Here heeft ons tot nu toe niet beschaamd.

Maar ds Kruyswijk, het Prae-advies sprak uit: „Daar niet alle kinderen van gelovige ouders zalig worden, volgt hieruit, dat de belofte in volle zin niet alle kinderen van gelovige ouders omvat”. Hoe wist U dat dan zo zeker van al Uw vijf kinderen? U hebt met klem afgewezen de stelling van prof. Veenhof, dat aan alle gedoopte kinderen precies dezelfde belofte werd verzegeld in de doop. Toch nam U dat voor Uw eigen vijf kinderen allen aan. Dat verstaan we niet, ds Kruyswijk.

U wilde met nadruk uitgaan van antw. 74 van de catechismus. Maar waar zegt de catechismus, dat niet al de kinderen der kerk, hoofd voor hoofd, zouden behoren gedoopt te worden? En waar zegt ze, dat ze niet allen, hoofd voor hoofd, in het verbond Gods en in Zijn gemeente begrepen zijn? En waar zegt ze, dat niet aan allen, hoofd voor hoofd, de verlossing door Christus' bloed en de Heilige Geest, Die het geloof werkt, is toegezegd?

U hebt met kracht afgewezen, dat uw kerken tweeërlei doop zouden leren, maar het valt niet in te zien, hoe daaraan te ontkomen is. Het Prae-advies sprak er onomwonden van. En als U zegt, dat niet aan alle gedoopten dezelfde belofte verzegeld wordt, welnu, dan leert ook U tweeërlei belofte en tweeërlei doop.

U weet, dat wij het „tweeërlei” leggen in de kinderen, in de ontvangers van het sacrament, in de reactie op Gods belofte. Maar U legt het „tweeërlei” in het verbond, en in de belofte, en in de doop, en dus in wat God doet en spreekt. Dat is het grote verschil en ons grote bezwaar. Leerde Calvijn niet tweeërlei in-zijn in het verbond, in plaats van tweeërlei verbond? En doet hier terzake het voorbeeld van Simon de Tovenaar, dat U aanhaalde, uit art. 35 van de geloofsbelijdenis? Er is toch onderscheid tussen het géven van Gods kant en het ontvängen van onze kant. En wat m.i. zwaarder weegt: er is toch onderscheid tussen de „godelozen”, van wie art. 35 spreekt, die zich bewust, tegen beter weten

in, aan het sacrament vergrijpen, en het kind, dat de doop ontvangt? Zoudt U willen zeggen, dat er onder de dopelingen „godelozen” zijn, in de trant van Simon de Tovenaar? Natuurlijk geloven we, dat er wel verworpenen onder hen zijn.

Maar ik ga tot een ander punt over:

Het grote raadsel

Ds Kruyswijk, U hebt ons verzekerd, dat er niemand om de leer geschorst is. Het waren allemaal schorsingen ter handhaving van de orde.

Aangenomen even dat dit juist is (straks zal ik U bewijzen, dat het niet juist is), dan moet ons dat buitengewoon verbázen. Want het ging toch om de leer, van 1936 af? Er waren toch klachten, ja aanklachten? Er was toch „dreigende deformatie” en „het was erger dan in de dagen van Assen (Geelkerken)”. Moesten er daarom geen leeruitspraken komen? En stonden Toelichting en Prae-advies niet vol „leer”? Was men niet beducht voor uitholling van het verbond? Waarom dan geen schorsingen om de leer? Was de leer der bezwaarde predikanten dan wel tolerabel? Waren de gevaren ineens geweken? Of was de leer ineens niet belangrijk meer, toen de leeruitspraken er eenmaal waren?

Maar waarom dan 12 jaren, na dato die Vervangingsformule nog zo met hand en tand gehandhaafd? U hebt daar iets van gezegd. N.l. dit, dat wat U betreft de Vervangingsformule haar natuurlijke dood kon sterven. Wanneer n.l. uitholling van het verbond enz. enz. niet meer te vrezen was. Zover was het intussen nu nog niet. Als ik U goed begrepen heb, was er van de zijde der chr. geref. geen gevaar te duchten. Maar van onze zijde waaiden, ondanks het feit, dat we als kerken geen uitspraak gedaan hadden, nog vaak zulke vreemde uitingen tot U over, dat U wat ons betreft nog voorzichtigheidshalve die Vervangingsformule maar wilde handhaven. Hoe is het nu, ds Kruyswijk? Is nu de leer toch ineens wel belangrijk, en blijven de geschorsten vandaag toch maar geschorsten... om de leer?

Trouwens... hoe dan met uw eigen bezwaarde collega's, die in Uw kerken geen haar anders leren dan wij in 1946 en in 1958? En die tegen de Vervangingsformule een oppositie voeren, zó grondig, zó hardnekkig, zó radicaal, zó publiek en vaak in zulke bewoordingen, als waarvoor wij de kans niet eens kregen in 1944—46? Prof. Veenhof heeft met grote bewogenheid gewezen op deze ethische crisis in Uw kerken, en in de discussie heeft geen mens hem tegengesproken op dit punt. En wat zeide U er zelf van, toen vragers U wezen op het optreden van dr Schelhaas en ds Vreugdenhil in „Waarheid en eenheid” en van ds O. Jager in „De strijdende kerk”? Toen was Uw enige weerwoord: er wordt met die mensen gesproken.

Er wordt dus met die mensen al 12 jaren gesproken! En intussen verkondigen ze maar gevaarlijke leer, hollen ze het verbond maar uit enz. enz. En ondergraven ze het kerkelijk gezag, door openlijk te zeggen in de krant, dat de synode „aan onwaarheid bindt!” Er wordt dus met hen gesproken... 12 jaren lang... terwijl 12 jaren geleden het met Schilder en Greijdanus en zeer vele anderen zo kort de bocht om moest. Het kon toen niet lijden het uitstel, waarom duizenden in den lande de synode hebben gesméékt. En of het al oorlog was en de pers aan banden lag en Schilder ondergedoken zat en de verbindingen verbroken waren tussen Noord en Zuid en Oost en West... het moest en zou allemaal worden doorgezet. En vandaag wordt met niemand meer gehandeld, al maakt hij het nog zo „bont”.

Was dat met die leer nu zo gevaarlijk? Was van iemand der later bezwaarde predikanten afwijking van de Drie Formulieren van Enigheid aanwijsbaar? Neen. Er moest dáárom een nieuwe leeruitspraak gecreëerd worden. Omdat men aan de bestaande belijdenis niet genoeg had. En wie zich dan aan die nieuwe leeruitspraak niet kon conformeren, nu ja, die kon dan niet langer gehandhaafd, want een leeruitspraak, wát er ook in staat, is nu eenmaal bindend, draagt synodaal gezag; dat niet mag worden aangerand, en deswege „hangt” de man, die van conformeren niet weten wil.

Railleer ik? Ik dacht van niet. Maar ik poog te verklaren, hoe na al die soesa over de leergeschillen en na al die drukte van de leeruitspraken, er toch niemand geschorst

LEDEN VAN DE PERSVERENIGING,

wilt U er aan denken de contributie — f 2.50 per jaar — te gireren? Liefst vóór 1 augustus a.s. Mocht U ook over het jaar 1957 de contributie nog schuldig zijn, betaalt U dan a.u.b. tegelijk voor TWEE jaar, dus f 5.—

J. F. J. Lamet,
penningm. gironr. 49776,
Eindhoven.

heet te zijn om de leer! maar eenvoudig om de orde.

Heus, ds Kruyswijk, daar staat mijn verstand bij stil, en ik wil helemaal niet railleren, maar je moet er toch een kant mee uit! en dan zoek je naar

Vermoede achtergronden

Want U hebt zelf een woord gesproken, dat in het geheel van Uw rede en van de discussie wat is weggefallen, maar wat zich desniettemin in mijn geest heeft vastgehaakt; een woord, dat me achteraf veel duidelijk maakt van Uw waarschuwing, toen ik in 1938 me ging zetten aan Schilders voeten en wat me ook iets duidelijk maakt van de vandaag zo andere houding tegenover de bezwaarden van 1958 dan tegen die van 1944—46.

Ik bedoel dit:

in Uw historisch overzicht ging U vluchtig heen over de periode 1936—42. Maar U heeft er dit heel belangrijke van gezegd, dat waard is aan de vergetelheid ontrukkt te worden:

„M.i. had veel kunnen voorkomen worden, als de leiding van onze kerken in die jaren krachtiger was opgetreden tegen de overspanning van de kerk, toen Schilder ging verkondigen dat er maar één ware kerk was, en dat was de gereformeerde”. Ik kan U niet letterlijk meer citeren, maar daar kwam het op neer, als ik het goed onthouden heb. Dat voor U ook in die jaren het knooppunt lag, bleek uit een andere terloopse opmerking, dat U n.l. „De Reformatie” gelezen hebt van 1923—1938. Toen had U er schoon genoeg van. En verder viel in 1938 ook Uw waarschuwing aan mijn adres voor het onderwijs en de invloed van Schilder. En het zat eigenlijk allemaal vast op... de kerk. Het was maar min of meer toevallig, dat het conflict later uitbrak op het punt van verbond en doop. Waar het om begonnen was, was het stuk van de kerk.

Wat was er met „de kerk”? Schilder bestreed de kuyperiaanse pluriformiteitsleer en vroeg weer aandacht voor de taal der belijdenis, van ware en valse kerk. Kuyper zelf heeft erkend, dat de pluriformiteitsgedachte in onze belijdenis niet te vinden was, en beweerd, dat de belijdenis op dit punt kind van haar tijd en antiek was. Van afwijking van de belijdenis kon Schilder dan ook zeker niet beschuldigd worden. En hoewel de commissies voor onderzoek der leergeschillen ook in opdracht hadden de pluriformiteit onder de loupe te nemen, is hierover nooit een leeruitspraak verschenen, noch voor, noch na 1942. We krijgen hier wel sterk de indruk: het viel niet zo mee met die pluriformiteit, om haar te rijmen met de belijdenis, en toen bovendien de meeste pluriformiteitsbestrijders na 1944 heengegaan waren, kon men met een zucht van verlichting die zaak in de doofpot stoppen. En daarom kan men de huidige bezwaarden ook ongemoeid laten, omdat ze strijden op een front, dat het eigenlijke niet is. Inzake de kerk moeten zij evenmin veel hebben van de „kerkideeën” van Schilder, en van de taal der belijdenis van ware en valse kerk, gelijk die gehoord werd in de acte van afscheiding, 1834 en die van vrijmaking, 1944. En zoals ze gangbaar is in onze kerken. En omdat men zich daarvan distantieert, in „Waarheid en eenheid”, maar vooral in „De strijdende kerk”, daarom hebben deze een streepje voor bij de bezwaarden van vroeger.

Ik stel een hypothese op, maar niet zonder grond, dunkt me. Ds Kruyswijk, als ik er falikant naast ben, zeg het me dan, maar wijs me een betere weg. Want ben ik er dan zover naast, als ik nu constateer, dat op de achtergrond van heel deze rampzalige geschiedenis ligt de afwijking enerzijds van de belijdenis

van ware en valse kerk, en de afwijzing anderzijds van de pluriformiteit der kerk? Moest daarom in de jaren 1936—42 gewaarschuwd voor Schilder? Moesten daarom zij het veld ruimen, die een overspannen kerkbegrip aanhingen dat slechts remmend werkte op de ontwikkeling der geref. kerken in de richting der oecumene? Moesten daartoe leeruitspraken dienen, die hun natuurlijke dood kunnen sterven, nu de pluriformiteitsbestrijders verdwenen zijn? Moesten daarom vonnissen geveld van schorsing en afzetting, van afhouding van het H. Avondmaal... die ontdaan werden van de ernst, waarmee zulke dingen in de kerk van Jezus Christus behoren te geschieden, zodra de getroffen maar „afzwaaiden” en een „eigen kerk” gingen stichten? En zijn dus daarom al deze tuchtmaatregelen niet dan ordemaatregelen

geweest, zoals je een koster ontslaat of een schoonmaker van de kerk... En worden daarom de scheurmakers en ordeverstoorers, die, na zich van genoemde tuchtmaatregelen niets te hebben aangetrokken, eigen kerken gingen organiseren, maar weer als ambtsdragers en collega's (uw eigen woorden, ds Kruyswijk!) en ware kerken aanvaard? **Dat alles vanwege de pluriformiteit der kerk?** Dat alles omdat U wars bent van de stijl en taal der belijdenis?

Ik moet zeggen, dan wordt me veel duidelijk. Dan zit er ook meer stijl en lijn in dan ik ooit gedacht heb. Maar een stijl en lijn, die we hardgrondig verfoeien, ds Kruyswijk!

(Wordt vervolgd).

C. P. PLOOY.

Laan van Bloemenhove 16,
Heemstede.

Naar de top der aarde

Het is steeds weer een groot genoegen, wanneer men, zoals ondergetekende, nu al meer dan 30 jaar, met een onderbreking gedurende de oorlogsjaren, de Skandinavische landen van jaar tot jaar bezoekt om kennis te maken met het leven van deze landen en volken. Het ligt in mijn voornemen in enige artikelen te proberen de lezers van ons blad iets mee te doen zien en genieten van wat hier valt te beleven.

Ditmaal zou mijn reis naar het hoogste punt van Zweden gaan, waar ik nog nimmer was geweest. Ook zeer velen, zoal niet de overgrote méerderheid der Zweden, komen nooit in dit uiterst dun bevolkte Norrland, het land van de Middernachtzon. Ik sprak op reis verscheidene Zweden, waaronder een fabrikant, die aan het hoofd van een groot bedrijf stond en die mij zeide, nog nooit deze streek van zijn land in het hoge Noorden te hebben bezocht. Men beluistert bij degenen, die daar boven de Poolcirkel wonen dan ook wel eens het geluid, dat zij zich als een apart gebied, als een soort kolonie van Zweden beschouwen, meer nog het gevoel hebben, terecht of ten onrechte, als zodanig behandeld te worden. In ieder geval is deze reis geworden tot een openbaring van schoonheid en verhevenheid, waarbij men onder de indruk komt, ik ben geneigd te zeggen: komen **moet** van de grootheid van Gods werk in de natuur, ook daar, waar de bomen verschrompelen tot struikjes, die een zeer armeterig bestaan leiden in dit arctische klimaat. Men ziet dan de besneeuwde toppen oprijzen, die als het ware in een halve cirkel de horizon omranden en als een schone, pure, blinkend witte keten om de hals der aarde zijn gelegd. Maar ik ben al bij het doel van de reis. Beginnen we bij het begin, om samen te belanden in deze „plats på toppen”, de plaats aan de top, zoals de titel luidt van een Zweedse roman.

De reis begon 's morgens om half acht met de Skandinavie-express vanaf het station Noord te Rotterdam. Het reizen met deze trein beleef ik altijd als een weldadige verademing, een dag van rust, waartoe men vanzelf gedwongen wordt, weggerukt als men is uit het drukke leven met zijn ratelende telefoons, conferenties aan de lopende band en zoveel meer.

De reis was ook ditmaal een zakenreis, die ik maakte met mijn collega, die voor het eerst met Skandinavie kennis maakte. Met mijn zakelijke besognes zal ik u niet vermoeden. De zaken zijn zeer goed gegaan en van goede zaken geldt, dat men daarover zo weinig mogelijk moet praten en ze zoveel en zo goed mogelijk tot stand moet zien te brengen.

Wat de heenreis betreft wil ik alleen memoreren de aangename verpozing tijdens de lunch in de restauratiewagen van de trein. Mijn doorlopende ervaring — met enkele uitzonderingen op de regel — is, dat bediening en consumptie goed zijn te noemen. Met een voor mijn besef mak vaartje rijdt men door Duitsland heen om zo tegen de avond bij Grossenbrode Kai te komen, waar de veerboot wacht om de treinstellen op te nemen en over te zetten naar Gedner. Er is een Deense en een Duitse boot. Persoonlijk preferer ik de Deense, omdat deze meer salonaccomodatie heeft, intiemer is dan het Duitse gevaarte, dat feitelijk uit één groot restaurant

bestaat, met geen andere mogelijkheid voor een rustig zitje. Mogelijk houdt mijn geringe sympathie voor de Duitse veerboot ook nog verband met het feit, dat men met de Duitse boot wel eens kan beleven, zoals mij vorig jaar in bar winterweer overkwam, dat die schuit door gebrek aan water in de Oostzee bij westenwind niet aan land kan komen, althans de trein niet aan de wal kan brengen. Men wordt dan midden in de nacht in zijn slaapcoupé gewekt en kan zich gaan aankleden, om vervolgens na een lange mars aan de wal in een zit-coupé van een gereed staande trein terecht te komen en de reis des nachts zonder slaapwagen voort te zetten.

Een moeder met drie kleine kinderen deelde o.a. datzelfde lot. Voorwaar, geen pretje! Gelukkig had ik een klein flesje cognac in mijn koffer, dat ik steeds als medicijn mee op reis neem. Eén teug daaruit bracht deze verkleumde dame, die over haar toeren heen was, weer tot zichzelf.

Keren we terug tot het restaurant op de Duitse veerboot, waarover ik sprak. Dat restaurant mag er wezen! Op enige tientallen schalen, die telkens door nieuwe, met nog weer andere gerechten, worden vervangen, ligt een waar paradijs voor smulpapen uitgestald op een zeer lange tafel. Er is zelf-

bediening en men mag zoveel of zo weinig nemen als men wil. Men neemt bord en bestek en begint de tocht langs de tafel, waarop het heerlijke smörrebröd (Deens) of smörregås (Zweeds) ligt uitgestald. Smörre betekent boter, zodat letterlijk genomen deze exquisite gerechten — een Hollandse hors d'oeuvre is een zwakke uitvoering van — zich nederig aandienen als „brood en boter”. Het is evenwel een „weelderig belegde boterham”, waarbij brood en boter een bescheiden plaats innemen. Onder de schotels treft men er ook aan met het Varmrät, het warme gerecht, waarmee men de maaltijd besluit. Men kan dit alles dan laten besproeien met wat zeer goed Deens bier, al of niet begeleid door een glaasje Deense aquavit, een gekruide apératief, waarvan men in Zweden een skåne schenkt. In afwijking van het Hollandse gebruik drinkt men het apératief niet vooraf, maar tijdens de maaltijd, waarbij men een slokje aquavit of skåne prompt laat begeleiden door een slokje bier. Men kan uiteraard ook zeer goed tafelwater verkrijgen in plaats van deze spiritualiën. Ik heb in Skandinavie ook kennis gemaakt met enige zeer goede vruchtendranken als Pommac en Guldes, die, naar ik vermoed, naast appelsap en druivensap, o.a. ook kruisbessensap bevatten. Ik vond ze smakelijker dan hetgeen op dit gebied bij ons te verkrijgen is.

Wanneer men geen dieet behoeft te houden, kan zo de eerste kennismaking met de overvloedige Deense maaltijd een waar genoegen zijn. De bootreis duurt ongeveer 3 uur. Het is een zeer aangename afwisseling tijdens deze reis. Tegen de tijd, dat de boot gaat aanleggen, zoekt men zijn treinstel en coupé weer op. Dan gaat vervolgens de trein verder naar Kopenhagen, waar men tegen half twaalf 's avonds aankomt. Het laatste deel van de reis gaat al „boemelend”.

In de nabijheid van het station liggen tal van zeer goede hotels.

Een aardigheid aan de gevel van het station is, dat in Néonverlichting in grote cijfers, met wijzers, die van minuut tot minuut verspringen, de juiste tijd wordt aangegeven.

Wij zoeken nu ons bed op om op de nieuwe dag eens een kijkje te nemen in de mooie stad Kopenhagen.

P. GROEN.

AMERICANA

VII

De revivals

Het engelse woord dat hier boven staat is moeilijk door een nederlands woord weer te geven om de reden, dat wij het verschijnsel dat er door wordt aangeduid niet kennen en er niet een equivalent voor hebben in onze taal. Wij kunnen natuurlijk het woord réveil gebruiken, hoewel ook geen nederlands woord, maar wel ingeburgerd. Dit woord is van dezelfde stam. Het eerste is de engelse vorm (revival) en het tweede de franse (réveil). Maar daar is niet alles mee gezegd. De Amerikaanse revivals, geestelijke opwakingen, dragen een geheel eigen karakter, anders dan het réveil in Zwitserland in het begin van de 19e eeuw en het réveil in Nederland ongeveer in diezelfde tijd en later. De Amerikaanse revivals hebben hun stempel diep gedrukt in en op het Amerikaanse kerkelijke en geestelijke leven. De oorsprong van deze revival-beweging is voor een belangrijk deel te vinden in de Amerikaanse geschiedenis. Tot ongeveer 1730 waren de laagste klassen in de Amerikaanse kolonies uitzonderlijk onkerkelijk. Zij werden ongeveer niet beroerd door het kerkelijk leven. Dat was voor die tijd een vreemd en ongewoon verschijnsel. Toen was in de meeste west-europese landen de toestand zó, dat bijna iedereen lid van een kerk was. In de meeste west-europese landen had men toen volkskerken, waar iedereen bij hoorde. Dat was een vanzelfsprekendheid. In de Amerikaanse kolonies was het echter geen vanzelfsprekendheid. Vooral in de naar het westen gelegen, uitgestrekte gebieden, die langzamerhand werden „veroverd” door de

voortrekkers of pioniers, was de kerk niet en bestond helemaal geen kerkelijk leven. Zelfs in de gevestigde, overwegend puriteinse kolonies was vergelijkenderwijs een zeer klein deel van de bevolking lid van een kerk. In het begin van de 18e eeuw behoorde in Virginia slechts vijf procent van de bevolking tot een kerk! Eén op de twintig. En Virginia vormde onder de zuidelijke Staten een gunstige uitzondering. In geen land van de gekerstende wereld kwam toen verhoudingsgewijs, in de verste verte zoveel onkerkelijkheid voor als in de Amerikaanse kolonies. Zo was de situatie toen de beweging begon waaraan de namen van de calvinistische boetepredikers Joanthan Edwards en George Whitefield vooral, verbonden zijn. „Boetepredikers” omdat deze mannen in die goddeloze tijden vooral de mensen hun zonden onder het oog brachten. Niet om die zonden te doen overdenken. Maar evangelisch! Opdat de tot zondebesef en tot berouw gebrachte zondaars, zouden vluchten tot Christus. Deze mannen, die door de kracht van de heilige Geest wonderlijke vrucht op hun prediking hebben gezien, hebben de grote opwaking, het grote réveil, in de Amerikaanse kolonies mogen aanschouwen; vooral Whitefield.

Deze grote opwaking is de eerste godsdienstige beweging, die een diepe en doordringende indruk op het gewone volk van de Amerikaanse kolonies heeft gemaakt. Hier liggen de wortels en de aanvang van de agressiviteit die het Amerikaanse geestelijke en christelijke leven kenmerkt. Een christen-amerikaan zal in de regel niet nalaten om als hij kan van Jezus te „getuigen”. Als hij op reis is, en de doorsnee Amerikaan reist veel in onze tijd, dan zal hij niet nalaten als

hij kan met de piloot van zijn vliegtuig b.v. te spreken over de vraag of deze Jezus kent als zijn Heiland. Aan boord van het passagiersschip dat hem over de oceaan brengt zal hij de gelegenheden stellig uitbuiten om met zijn medepassagiers over de belangrijkste dingen van leven en sterven te spreken. Wij, Europeanen, zijn geneigd dat ietwat kinderlijk te noemen van die Amerikanen, alsof het eenvoudig is om iemand te bekeren. Natuurlijk moet ik hieraan toevoegen, dat vele Amerikanen vooral in onze tijd geen christenen meer zijn, òf dat zij een christendom aanhangen dat meer gericht is op het aanprijzen van de American Way of Life dan op het getuigen van het schriftuurlijk geloof.

Het verschijnsel van de revivals is blijven voortduren tot het eind van de 19e eeuw. Af en toe kwamen ze voor met min of meer grote intervallen. In de eerste tijd is het gegroeid uit en in samenhang met de omstandigheden van het rauwe en goddeloze leven van de pioniers. En in die kringen heeft het de meeste vruchten gekregen en ook de beste vruchten.

We kennen de bezwaren tegen dit revivalisme. Het onder ons meest bekende bezwaar is vervat in het slagzinnetje dat we allemaal op zijn tijd wel eens gebruiken (omdat het zo makkelijk hanteerbaar is in de wandeling des alledaags levens) dat het réveil de kerk niet bouwt. Zoals het met slagzinnetjes

pleegt te gaan: er zit iets waars in. Dat stukje waarheid-in-het-algemeen is i.c. dat een réveil de kerk „organisatorisch” niet bouwt. Als we nu maar niet denken dat we alles wel begrepen en gezegd hebben van de revivals met dat éne slagzinnetje. In Amerika is er, ondanks dit en vele andere bezwaren, die wij hier niet kunnen gaan bespreken, veel goeds van deze typische réveilprediking in de 18e eeuw uitgegaan. Met goeds bedoelen we dat het evangelie gepreekt is, dikwijls met grote kracht, rechtuit tot goddelozen, en dat de heilige Geest velen tot bekering heeft gebracht. Misschien was het onder die omstandigheden, dàar en toen, de beste weg om de weldaden van Christus bij deze afvalligen in het „verre” westen dichtbij hun harten te brengen. Natuurlijk zijn er excessen bij gekomen! Deze beweging echter, die zo diep het amerikaanse geestelijke leven heeft geraakt, oefent tot vandaag de dag en schier overal, haar invloeden uit in het kerkelijk en godsdienstige leven.

Het revivalisme is een amerikaans godsdienstig en kerkelijk verschijnsel van ingrijpende en brede betekenis. Men kan er niet om heen als men iets van de amerikaanse kerkelijkheid wil verstaan.

In het volgend artikel iets over het nationalisme.

J. MEESTER.

Uit de geschiedenis van de Reformatie (1930-1935)

Fundamentele Vragen XXII

Van oktober 1930 tot 15 april 1935 bestaat de redactie van De Reformatie uit ds K. Schilder, dr. C. Tazelaar en prof. dr. J. Waterink. In deze jaren wordt dominee Schilder eerst dr. K. Schilder en daarna prof. dr. K. Schilder. Bij de promotie schrijft Waterink: „Wanneer iemand als Schilder promoveert, dan doet hij dat op een wijze die niet te overtreffen is”. „Ik aarzel niet om nu reeds te zeggen, dat wij in Schilder's dissertatie één van de belangrijkste uitingen der hedendaagsche theologische wetenschap mogen zien”. Waterink herinnert aan hun gezamenlijke jeugd, gymnasiumtijd, studententijd en redactiewerk (XIII p. 178).

Bij de aanvaarding van het ambt van hoogleraar geven Tazelaar en Waterink samen een verslag van het feest. Schilder sprak over „Barthiaanse Existentie-theologie contra de Gereformeerde geloofs-gehoor-„Theologie”. Het was prof. Schilder op z'n best. Scherpzinnig; veel belezen; uitermate gevat; met vele punten van lichtende genialiteit; met eenige zinnen van beklemmende duisterheid, (maar dat ligt aan het feit, dat wij, hoorders, 't niet zoo gauw konden volgen)” (XIV p. 122).

Van Schilder vinden we de volgende **dankbetuiging** bij zijn benoeming tot hoogleraar. Wij cursiveren één zin eruit, vanwege zijn actuele betekenis: „Mag ik langs dezen weg zeer hartelijk danken voor de vele bewijzen van vriendschap en meeleven, ontvangen na mijn benoeming tot hoogleeraar in Kampen? Ik wilde eerst afzonderlijk antwoorden, maar móét daar van afzien. Ik vertrouw, dat men, ook al blijft persoonlijke beantwoording uit, die trouwens niet veel meer dan een drukwerkje zijn kon, van mij gelooven zal, dat die teekenen van meeleven mij zeer verblijden hebben, vooral omdat daarachter lag de gemeenschap in belijdenis, vaak bij meningsverschil inzake kerkelijke samenleving. Want, ook van Hervormde en Christelijke Gereformeerde zijde (ook van predikanten uit de Chr. Geref. Kerk) ontving ik gelukwensen. Ik aanvaard ze als bewijs, dat het pogen tot bespreking van in geding zijnde vraagstukken niet behoeft te verwijderen, doch feitelijk samenbindt. K.S.” (XIV p. 28).

Hoofdartikelen werden in die tijd onder meer geschreven door dr. E. D. Kraan, ds F. C. Meyster, dr. G. Brillenburg Wurth, dr. G. C. Berkouwer, de heer A. Janse en de latere dr. Jan Schouten. Ook komen we de naam van dr. J. A. H. J. S. Bruins Slot tegen als publicist in De Reformatie. Van al deze min of meer leiding gevende mensen in de gereformeerde wereld van 1930 tot 1950 bleef

alleen de heer A. Janse trouw aan de Reformatiekoers van Schilder.

Schilder verzorgde voornamelijk de rubrieken Kerkelijk Leven en Persschouw en nam dus dezelfde plaats in als Hepp in de eerste jaargangen. Hoewel deze rubrieken geen polemische rubrieken behoeven te zijn, hebben ze in De Reformatie vrijwel steeds het polemisch karakter behouden, dat Hepp er reeds aan had gegeven.

In de polemiek rond de zaak van dr. J. G. Ubbink heeft Schilder zich nader verklaard over zijn wijze van polemiseren. Dr. Ubbink publiceerde in 1931 het boek: „De nieuwe belijdenis aangaande Schrift en kerk” waarin hij op verschillende belangrijke punten van de door hem ondertekende belijdenis afweek. Schilder toonde duidelijk deze loslating van de belijdenis aan en nam maandenlang onder Persschouw alles op wat over deze kwestie in andere bladen werd geschreven. In afwijking van zijn gewoonte begon Schilder deze polemiek met een psychologische inleiding. Daarop volgde de verklaring: „Men zal mij vragen: waarom wijkt ge af van Uw vaak verkondigde meening, dat het niet om personen doch om zaken gaat? Het antwoord luidt: omdat het soms helpen kan, iets goeds te zeggen van personen, wanneer dit n.l. dienen kan tot verheldering van toestanden” (XII p. 26).

Na twee jaar vinden we aan het slot van deze polemiek, als antwoord op een brief van dr. Ubbink, een verklaring over de polemische methode van Schilder, die eindigt met de opmerking: „Mijns inziens kon een verstandig Mohammedaan zelfs uitmaken, wat Calvinistisch is, en wat niet. Of een Thomist. Of een Boeddhist. Och, konden wij toch eens

zaken van personen scheiden” (XIV p. 27). Schilder had jarenlang dr. Ubbink bestreden, maar deze was daar niet op ingegaan. Nu trad dr. Ubbink naar aanleiding van die critiek, en niet uit eigen overtuiging, uit de Calvinistenbond. Schilder reageert hierop door te stellen dat hij met de overtuiging van dr. Ubbink in de plaats van dr. Ubbink nooit door soortgelijke polemiek uit de Calvinistenbond zou zijn getreden. En tegelijk neemt hij het eigenlijk kwalijk dat dr. Ubbink niet op zijn polemiek inging. Zakelijk, objectief wilde Schilder zijn, maar de tragiek was dat dr. Ubbink persoonlijk reageerde, precies tegenovergesteld aan de gewenste reactie.

Schilder wilde een zakelijke, wetenschappelijke, niet persoonlijke polemiek. Het gaat hem om het objectieve gelijk, om de zaaksgerechtigheid.

Deze methode geeft enerzijds een zuivering in de probleemstelling, maar anderzijds wordt door deze probleemstelling niet in rekening gebracht: a dat de tegenstander zich vaak wél persoonlijk uitdrukt, b dat de persoonlijkheid van de polemist zelf buiten zijn wens een grote rol blijft spelen en c dat de vraag naar de waarheid het hart van de mens raakt en daarom niet objectief afgehandeld kan worden. Het merkwaardige is dat men juist de persoonlijkheid van Schilder en van sommige van zijn leerlingen direct uit hun polemiek kan leren kennen en herkennen. Precies tegen zijn bedoeling in heeft Schilder door zijn polemiek weinig tegenstanders gewonnen en aanvankelijke medestanders tot vijanden gemaakt.

Vollenhoven en Dooyeweerd zijn nooit tot tegenstanders van Schilder geworden, men kan ze veel eerder zijn medestanders noemen. Toen Dooyeweerd in 1931 „De crisis der humanistische staatsleer in het licht eener calvinistische kosmologie en kennistheorie” publiceerde, nam Schilder in zijn persschouw een deel van een recensie over, die droop van onverdraagzaamheid, om zich hiertegen te keren. Schilder verheugt zich er over dat Dooyeweerd niet terugschrikt voor de idee van de V.U. als een steen des aanstoots, dat Dooyeweerd meezingt met het al weer vergeten lied: gereformeerd-willen-wezen-overheel-de-linie (XII p. 95). Maar, merkwaardig, het boek van Dooyeweerd had Schilder zelf nog niet gelezen! Schilder veroorloofde zich tegen een recensie in te gaan van een boek dat hij niet gelezen had!

Wel las Schilder van Vollenhoven: De noodzakelijkheid eener christelijke logica, dat in 1932 te Amsterdam verscheen. „Voor deze rede van Prof. Vollenhoven hebben we groot eerbied”, schreef Schilder. „Hoofdoorzaak en voornaamste reden van onze waardeering is, dat hier een man aan het woord is, die met het beginsel der Vrije Universiteit ernst maakt, die toont te verstaan, dat het bloedige ernst is, als we deze inrichting hebben”. Schilder heeft wel enkele vragen. De vragen inzake de kerk en de wetskringen worden slechts genoemd en niet nader verklaard. Over de betekenis van de openbaring in plaats van de wedergeboorte voor de christelijke wetenschap gaan we met de opmerking van Schilder akkoord (XII - p. 171). Trouwens bij Vollenhoven komt later ook meer het accent op de woordopenbaring te liggen. De hartelijke instemming met deze uitgave van Vollenhoven is van belang omdat Schilder zich zelden heeft uitgelaten over de publicaties van de wijsbegeerte der wetsidee.

J. STELLINGWERFF.

De politiek der vreemdelingen

II

We gaan maar eens horen, wat de Schrift zegt in 1 Petr. 2 : 11—17.

De apostel zegt in vers 11: Geliefden, ge zijt bijwoners en vreemdelingen, maar laat dat dan ook uitkomen in uw handel en wandel. Onthoudt u van de vleselijke begeerten, die strijd voeren tegen de ziel, d.i. tegen uw leven. Haat de zonde, strijdt tegen uw oude natuur. Laat er wedergeboorte en dagelijkse bekering onder u zijn. U moet anders leven dan de andere mensen. Ge zijt niet van de wereld. Uw wandel moet zijn naar 't Woord.

(Laten ook wij dat bedenken. Ook in de „politiek”! 't Gaat de anderen om hun partij. Dan schetteren de luidsprekers: onze partij! Maar 't moet ons gaan om het koninkrijk Gods).

De apostel gaat verder: ge zijt niet van de wereld, maar toch nog wel in de wereld. Ge wandelt nog midden tussen de anderen in. Uw wandel is wel anders, maar men ziet uw wandel wél. Daar wordt scherp op gelet.

„Houdt uw levenswandel onder de heidenen goed, opdat, wanneer zij u lasteren als kwaaddoeners, zij God mogen verheerlijken in de dag der bezoeking, als zij nader letten

op uw goede werken".

Uw werken moeten zo zijn, dat, als men u eens van naderbij beziet, men toch moet zeggen: hoe groot is de God van de christenen.

Zo moet 't zijn, als God hen bezoekt, d.w.z. als God komt met zijn machtige werking, misschien in oordeel, of verandering geeft.

Want al moeten de christenen ijverig zijn in goede werken, zij bekeren de anderen niet door hun actie of systeem: de tijden en gelegenheden zijn van God.

Men lastert nu wel. Maar als de HEERE zijn macht en genade toont, moet gij, christenen, geen oorzaak geven van laster, want dan strijdt ge tegen God. Uw levenswandel moet voortreffelijk zijn.

Als er laster en vervolging is, dan niet door eigen schuld, maar om des Woords wil.

Laten ook wij dat vandaag bedenken! Isolement om 't Wóórd moet er zijn. Maar geen isolement om ons zèlf.

We moeten wel bedenken, dat wij in de wereld zijn en onder de anderen wandelen. Men heeft al heel wat gesmaad op 't G.P.V., maar laat 't niet een smaad zijn om onze eigen dwaasheden en gebreken.

Wij voeren de pretentie, dat wij naar Schrift en belijdenis willen handelen in de politiek, maar dan moet er ook onder ons een voortreffelijke levenswandel zijn.

Laten we niet door ons gedrag de anderen afstoten. We hebben nog een plaats onder de mensen in Nederland, maar we moeten wel om onze levenswandel denken.

Abraham was een vreemdeling in het land der belofte, hij leefde als vreemdeling bij Hebron, de stad der Hethieten.

Hij was geheel anders dan deze Hethieten, maar wat had hij een goede naam bij hen! Ze gunden hem als vreemdeling geen vierkante meter grond en ze vroegen een hoge prijs voor de spelonk van Machpela, maar ze zeiden toch tot hem: „Luister naar ons, mijnheer, een vorst Gods zijt gij in 't midden van ons”, Gen. 23 : 6.

Dat was niet alleen maar oosterse beleefdheid, maar dat moesten zij erkennen. Wat een Godverheerlijkend getuigenis!

Sadrach, Mesach en Abednego deden niet mee met de volksmenigte in 't dal Dora, zij aanbaden God en niet 't beeld, zij waren anders. Maar hoe prees Nebukadnezar God, toen hij van naderbij zag, dat deze mannen zich geheel op de HEERE verlieten!

In 1 Petr. 2 : 13—17 vinden we de grondslag voor al ons politiek handelen: „onderwerpt u aan alle menselijke ordening, om des Heeren wil”.

Of de gelovigen te maken hebben met de overheden!

Het is niet zo: Christus is onze kurios en dáárom geen politieke taak meer in deze wereld.

Neen: de machten in de wereld zijn juist van God.

Dat is niet gelijk: Christus en de overheden.

Christus heeft alle bevoegdheid in hemel en op aarde.

En de overheden zijn menselijke ordeningen. Dat moet een christen wel goed onderscheiden. Wij moeten de „stelsels” niet verafgoden, noch de dictatuur, noch de democratie.

We zien altijd weer: deze aanbidt de persoon, gène de volks-sovereiniteit. En dat golft maar heen en weer: de Romeinen wilden beslist geen koning, maar ze kregen een keizer.

Frankrijk riep in de 19e eeuw: weg met de koning, revolutie, maar Napoleon kwam aan de macht.

Neen, we zullen goed bedenken: God de HEERE regeert, er is Goddelijke macht en menselijke schepping.

Maar het is geen tegenstelling, het is niet zo, dat de overheden op aarde niets te maken zouden hebben met Christus.

Neen, er is geen macht dan van God, Rom. 13.

We mogen als christenen niet zeggen: we hebben niets met de overheden te maken. We moeten ons zelfs onderwerpen aan de overheden om des Heren wil.

Alle gehoorzaamheid op aarde aan allen die over ons gesteld zijn is er om Gods wil.

En... het is maar heerlijk, dat de overheden door God gegeven zijn.

In de dagen van de grote reformatie waren

het de wederdopers, die niets met de overheden te maken wilden hebben.

Zij waren Gods volk en daarom past een burgerlijke regering een christenmens niet, zeiden ze.

„Nademaal wij door Christus den elementen deser werelt gestorven zijn, en in het Rijke Godts overgeset zijnde, sit-plaets hebben onder de inwoonders des Hemels, soo en betaemt het ons niet, en 't is verre beneden onse weerdigheyt, ons selven besigh te houden met dese onheylige en onreynne bekommeringen, de welcke de handelingen deser werelt betreffen, en van dewelcke de Christenen seer verre vervreemt en afghesondert zijn moeten”. (Institutie van Joh. Calvijn, vertaling W. Corsmannus) IV 20, 2.

Maar daartegen kwamen onze voorouders in 't geweer! Zo zegt de Schrift 't niet, zoals de Wederdopers 't verkondigden.

Calvijn schrijft „Maer indien dit de wille Godts is, dat wij vreemdelingen zullen zijn op der aerden, terwijl wij streven nae het ware Vaderland; indien daer, beneffens dit, ons vreemdelingschap soodanige behulpzelen van noode heeft: so benemen die den mens sijn menschelike natuur, die hem sulcke hulpmiddelen ontnemen”, IV 20, 2.

Wel vreemdelingen, zegt Calvijn, maar op aarde! We kunnen zulke hulpmiddelen als de overheden niet missen.

Dan zou 't er niet zo mooi uit zien in de wereld, zonder overheden. „Want dewijl der boosen moetwilligheid soo groot is, en hare deughnietrij so seer halstarrigh is, datse nauwlicks door groote strengigheyt der wetten en konnen gebreydelt worden: wat soudon wij dan van hen te verwachten hebben, indien se sagen datse vanwege hare ongebondene boosheydt, geen straffe en hadden te vreesen?” IV 20, 2. De overheid en de burgerlijke regering dient hiertoe „op datter onder de christenen zij een openbare form' en gestalte der Religy en dat vriendelickheydt en beleeftheydt bestae onder de menschen”, IV, 20, 3.

Inderdaad, wat zou er van de wereld worden, als God geen overheden had ingesteld? Dan werd 't een chaos.

Maar wat zou er van de kerk worden? We zouden niet eens de kans hebben, om naar de kerk te gaan! Hebben we allen daar erg in? We hebben kritiek op onze overheden en vaak terecht, maar zijn we ook dankbaar, dat we deze overheid nog hebben? Daarom zegt de Schrift: er moet gebeden worden door de gemeente voor de overheden, opdat de kerk een stil en gerust leven mag leiden in alle eerbaarheid en godsvrucht, 1 Tim. 2 : 1, 2.

In de tijd, dat de apostel Petrus zijn eerste brief schreef, was de hoogste menselijke machthebber de koning, dat is de keizer van Rome.

Dat was niet zo aangenaam voor de christenen, die keizerlijke macht van toen.

De keizers lieten zich goddelijke eer bewijzen. Ze waren niet vóór de kerk!

Denkt u maar eens aan Nero. Ze waren grillige despoten.

Maar de apostel schrijft: onderwerpt u aan de keizer.

't Was geen toeval, dat Nero regeerde. God stelt de koningen aan, ook de tyrannen.

Calvijn wijst daar op in de Instructie: „Eerbiedigheyt en Godtvruchtighe gesintheydt zijn wij tot den uystersten toe schuldigh te bewijzen aen allen onsen oversten, hoedanigh die oock soudon mogen wesen. Dit wordt daerom dickwils van mij herhaelt, opdat wij soudon leeren gheen ondersoek te doen op de personen selven, maer ons daer mede te vergenoeghen dat wij verstaen, dat se door den wille des Heeren gestelt sijn in sodanigen staet aen dewelck Hij opgedragen heeft een Majesteyt, die niet en mach gheschonken of gequetst worden”, IV, 20, 29.

Dat is de taal der Schrift, de taal van de apostelen.

En bij vs. 14 van 1 Petr. 2 schrijft Calvijn in zijn commentaar: „dat de orde van God gesteld, van ons zo groot geacht moet zijn, dat men ook de tyrannen, die de heerschappij hebben, eren moet”.

En even verder: „daer is geener hande regering zoo ongedaan en verdorven, of zij is beter en nutter dan geen regering”.

Moeten we alles dan maar zo „nemen” en kunnen we dan niets doen tegen tyrannen? Is er dan geen „recht van opstand”? Mogen we dan niet van ons afslaan?

Hoort u maar eens naar Calvijn, Instructie, IV, 20, 29: „Derhalven indien wij van een wreeden Vorst wreedelick gheplaeght, indien wij van een gierighen of wellustighen onmatiglijk geplondert en berooft, of van een sorgloosen veronachtsaemt, of eyndtlick van een godtloosen en ongheloovighen om der Godsvruchtigheyt wille gequet worden: soo laet ons in sulcken gheval voor eerst ghedencken aen onse sonden, dewelcke sonder twijffel door soodanige geesselen des Heeren gekastijdt worden. Hier uyt sal in ons ontstaen de deught van ootmoedigheyt tot breydelingh en in toomingh van onse onlijdt-saemheydt. Laet oock ten anderen dese ghedagt ons in den sin komen, dat het ons niet toe en komt soodanighe quaden te remedieren en te beteren: maer dat wij niet anders en hebben te doen dan des Heeren hulp en bystandt te versoecken, die de herten der koninghen, en de veranderingen der koninckrijcken in sijn handt heeft”.

De apostel Petrus schrijft ook over de lagere overheden, over de stadhouders, die gesteld zijn over de Romeinse provincies, tot straf voor de kwaaddoeners en tot lof voor die goed doen.

Als de christenen zich aan deze overheden onderwerpen, dan wordt de mond der dwaze mensen gestopt.

Wij zijn wel vrijen, vrijgekochten des Heren, maar niet zo, dat wij niets met de overheden te maken hebben.

Want dan wordt die vrijheid een dekmantel voor het kwade.

De „vrijheid” van de wederdopers was losbandigheid!

Vrijen, vrijgekochten, maar slaven van God en dáárom in 't politieke leven: onderworpen aan de overheden.

Een christen, die naar Gods heilig Woord leeft, is niet „staatsgevaarlijk”, die heeft geen grote mond tegen overheden en tyrannen, die spreekt niet van recht van dit of recht van dát.

Guido de Brès heeft de Gereformeerden in zijn dagen gesmeekt, om niet opstandig te worden tegen de overheid.

Wat deed 't hem verdriet, dat sommige gemeenteleden provocerend, uitdagend, psalmen hadden gezongen, publiek, op de straten van Doornik! „Hoe groot was immers het gevaar, dat de overheid de getrouwe kerk des Heeren te Doornik voor een groep opstandelingen zou aanzien”. Vonk, Voorzeide leer”, IIIB, pag. 585.

Staannde op de ladder, om zo geworgd te worden, heeft hij nog Gods volk vermaand, om zich aan de overheden te onderwerpen.

De reformatie was geen doperse revolutie! Zo hebben de afgescheidenen in hun samenkomsten gebeden voor koning Willem I, de „Vader” van de grote „vaderlandse kerk”. Dat was echt politiek handelen naar Gods Woord.

En, zo schreef Calvijn (en dat mogen alle vervolgte christenen weten): de Heere kan uitkomst geven, openbare verlossers verwekken om over een misdadige regering straf te oefenen en het verdrukte volk te verlossen.

We lezen in Dan. 2, dat Daniël God loofde en zeide: „Hij, de HEERE, verandert tijden en stonden, Hij zet koningen af en stelt koningen aan”, Dan. 2 : 21.

En we moeten ook niet vergeten: ontvangt een volk niet overheden, die 't „verdient”?

In 't begin van de 19e eeuw wilde toch schier ieder alles aan de koning opdragen? Toen werd de koning: „Vader Willem” en „Vader van de kerk”.

Roept vandaag niet vrijwel iedereen in Nederland om hulp en ingrijpen van de overheid? Denk aan de vakbonden!

Wordt 't zo niet: „Vader Drees” en „Vader-tje Staat”?

Maar even later kan 't dan worden: „die heren in den Haag”, als n.l. de overheid niet genoeg geeft of teleurstelt.

Zo mag een christen niet doen.

Wat wij dan wel moeten doen?

Dat zegt de apostel „in één adem”: „eert allen, hebt de broederschap lief, vreest God, eert de keizer”, vs. 17.

Alles op één rij gezet. Maar hoe fijn onderscheiden! Eren, liefhebben en vrezen.

Allen eren, ieder schepsel op zijn eigen plaats. Wij moeten ieder zijn plaats gunnen en niemand verachten. Een christen weet zuiver te onderscheiden.

Maar de broederschap, de gemeenschap der

heiligen, hebben we lief, daar is de gemeente in de band des geloofs, daar zitten we aan één avondmaalstafel.

Boven allen en alles staat God, Hem hebben we te vrezen: Hij is de rechtvaardige hemelse Rechter, maar ook de God van Zijn kerk.

Maar wie God vreest, eert de keizer: we staan niet buiten de wereld.

De kerk moet ons boven alles gaan.

Maar we hebben ook een politieke roeping en een sociale roeping.

De verkiezingen in 1958 zijn alweer voorbij. Maar onze roeping naar de Schrift blijft.

Laten we, ieder op zijn plaats maar echte christenen zijn.

Vreemdelingen. Maar niet afstotend, doch trekkend en wervend.

Gehoorzaam aan Gods Woord in onze levenswandel, ons onderwerpend aan de machten van God gesteld.

Eens gaf God de HEERE opleving in een afvallig Nederland in de dagen van Groen en Kuyper.

We weten niet, wat Hij nog doen zal.

De boosheid neemt toe. De toekomst lijkt niet zo mooi.

Misschien is als vrome christenen leven welhaast gedaan.

Maar wij weten onze roeping.

En we mogen ook weten: „wie de HEERE verwachten, zullen de aarde beërven”, Ps. 37: 9.

Onze toekomst, de toekomst van de gelovigen is toch zeker en heerlijk: wij zijn erfgenamen van God en mede-erfgenamen van Christus.

De gehoorzaamheid aan Gods Woord is niet ijdel.

Wij weten: alles is van u, hetzij wereld, leven of dood, het is alles uwe; doch gij zijt van Christus en Christus is van God, 1 Cor. 2: 21—23.

C. STAM.

Ledenvergadering

van de Geref. Persvereniging „Opbouw”,
gehouden zaterdag 21 juni 1958, te
Amersfoort

De grote zaal van het Tramstation is geheel gevuld, als om kwart voor drie de voorzitter, de heer Jac. G. van Oord, de vergadering opent.

Na samenzang van Psalm 84: 3 en 5 leest de voorzitter I Thess. 5 vanaf vers 12 en gaat voor in gebed.

In het openings-, tevens welkomstwoord, — zie elders in dit nummer — stelt de voorzitter het doel van „Opbouw” duidelijk in het licht en wijst op de eis des Heeren, om het broederhart voor elkaar open te houden. Met vreugde constateert hij dat de inhoud van „Opbouw” beantwoordt aan de opzet.

De secretaris geeft een overzicht van de historie van de Geref. Persvereniging en memoreert daarin verschillende belangrijke data en feiten. Het aantal abonnementen van ons blad gaat gelukkig in stijgende lijn. De verblijdende activiteit van onze leden om nieuwe lezers te werven kan echter nog meer gestimuleerd worden en uitdrukking vinden in de opgave van vele abonneés.

De penningmeester, de heer Lamet, tekent uitvoerig de toestand van de financiën. De leden worden vriendelijk verzocht hun jaarlijkse contributie à f 2.50 voor 1957 en 1958 (voorzover dit nog niet gebeurde) te gireren. Ook de toegezende bedragen voor het garantiefonds dienen binnenkort op zijn girorekening nr. 49776, Eindhoven, te zijn ontvangen.

De voorzitter dankt beide heren voor hun verslag en voor al de arbeid die zij hebben verricht ten dienste van de Persvereniging en haar orgaan.

Het Bestuur heeft omgezien naar een broeder, die tijd en ambitie heeft om een groot deel van de propaganda voor „Opbouw” te verzorgen.

Br. Veenkamp van Amersfoort is bereid gevonden dit werk op zich te nemen. Met instemming van de vergadering wordt besloten de heer Veenkamp toe te voegen aan het Bestuur en hem bovenbedoeld werk op te dragen.

De voorzitter wekt alle aanwezigen op ook persoonlijk propaganda te blijven voeren voor het blad en zoveel mogelijk bekendheid aan „Opbouw” te geven. Proefexempl. kunnen steeds gratis worden aangevraagd bij de drukkerij te Zeist.

Bij de bespreking op de jaarverslagen wordt een enkele vraag gesteld en beantwoord.

De voorzitter spreekt hartelijke woorden van waardering voor de arbeid die de redactieleden geheel belangeloos verrichten. Met toestemming van de vergadering, wordt aan Prof. Jager, als oudste redacteur en adres van redactie, een boekwerk aangeboden „De grote godsdiensten der wereld”. In dit geschenk wordt de hele redactie geëerd! Prof. Jager dankt op de hem eigen wijze voor woord en daad.

Na een korte pauze verleent de voorzitter het woord aan Prof. Veenhof, die refereert over „Leiding”. Met aandacht wordt geluisterd naar dit belangwekkend onderwerp en bij de daarop volgende bespreking worden enkele vragen gesteld en opmerkingen gemaakt, die door de referent uitgebreid behandeld worden.

Onderstreept wordt de eis, dat we, bij verschil van inzicht op sommige punten, toch bij elkaar horen; gevraagd wordt of persoon en werk van Dr A. Kuyper wel geheel juist getekend zijn; geïnformeerd wordt wat de referent verstaat onder „de gereformeerde kerken”; gewezen wordt op de belangstelling die ook in niet-vrijgemaakte kring voor „Opbouw” tot uiting komt, ook dáár is een klankbodem voor ons blad.

In de beantwoording worden verscheidene punten nog nader toegelicht; het is de bedoeling van Prof. Veenhof ook inderdaad geweest, ons allemaal onrustig te maken in die zin, dat we gewaarschuwd worden voor de gesignaleerde gevaren, die ook in ons hart liggen. Spr. vertelt hoe hij er toe gekomen is de dingen te zeggen zoals hij deed; hier zijn verstaanbare achtergronden. Van meetaf aan moeten we allen oppassen voor het vormen van een kongsie. Steeds is op de vergaderingen i.v.m. „Opbouw” duidelijk uitgesproken, dat allen die de confessie onderschrijven, op voet van gelijkheid behandeld dienen te worden. Wordt dit niet gedaan, dan hebben we de historie voor ogen: tien jaar na de Afscheiding waren de Gereformeerde kerken in zes groepen uiteengevallen. We hebben, aldus spreker, slechts één ding te doen: ons verzetten tegen het elkaar-uitstoten en ons hart openhouden voor elkaar. Dat kost voortdurende zelfverloochening. Maar we hebben de opdracht met alle krachten de broeders vast te houden.

Spr. weet zeer goed, dat Kuyper zeldzaam veelzijdig is geweest; daar ging het ook niet over in het referaat; maar gewezen werd op de gevaren die de „leiding” van dezen groten leider met zich meebracht en de waarschuwing die hieruit tot ons allen komt. Met „Gereformeerde Kerken” heeft spreker bedoeld de Geref. Kerken vóór de Vrijmaking; daaruit is afgelezen de dynamiek van de groepsvorming en de dynamiek van de verkeerde leiding. Inderdaad zijn er ook buiten onze kerken velen die sympathiek staan t.o.v. „Opbouw”; spr. ontvangt herhaaldelijk brieven hierover. De situatie van wat men „de Gereformeerde gezindte” noemt, ziet referent zeer somber in. Met alle kracht houdt men vast de „groepen” in eigen kerken, van wie men echter veel verder afstaat, dan van andere kerkgroeperingen. Wat de HEERE doen wil of zal, weten we niet. Wij moeten hopen en bidden dat HIJ het doen zal. Wij moeten maar vroom en simpel kerkje van de HEERE zijn. We moeten zó leven dat men een voorbeeld aan ons nemen kan; **norm** is de eenheid van de kerk, dat mogen we nimmer vergeten.

De voorzitter dankt Prof. Veenhof zeer voor zijn uitvoerige en duidelijke referaat en wenst alle aanwezigen een behouden thuiskomst.

Gezongen wordt Psalm 89: 7 en 8; Ds D. van Dijk gaat voor in dankgebed; de voorzitter sluit om half zes deze vergadering.

H. ALBRACHT, secr.

AANKONDIGINGEN

Wij ontvingen ter aankondiging: Orgel en Muziekleven, Uitgave van de Uitgeverij en Antiquariaat „Jan Zwart”, Koog a.d. Zaan. Dit nieuwe blad stelt zich ten doel de „cultuur van het kerkelijk- en zelfstandig orgel- en muziekspel bij het christelijk muziekleven” te bevorderen. De redacteur is S. Zwart Jz. De redactie is gevestigd Dahliastr. 30, Koog a.d. Zaan. We vonden in de ons toegezonden twee nummers artikelen over Liturgie, Orgelbouwer of Orgelexpert, Elektronisch orgel, Persschouw. Het blad wordt gratis toegezonden aan alle kerkbesturen, orgelisten en muzikliefhebbers tegen een vrijwillige bijdrage van minimum f 3.75 per jaargang.

BOEKEN VOOR OOST-DUITSLAND

In het voorjaar van 1956 bracht een Oost-Duits predikant, die deelgenomen had aan het Internationaal Gereformeerd Congres te Detmold in 1955, een bezoek van 6 weken aan Nederland.

Aan het eind van zijn verblijf keerde hij bemoedigd en gesterkt terug, in de zekerheid dat zijn Nederlandse geloofsgenoten hem niet zouden vergeten. Ook buiten de genoten geestelijke gemeenschap keerde hij met vele goede gaven voor zichzelf en zijn christelijke medestrijders terug.

Ook werden plannen besproken voor de toezending van Gereformeerde literatuur aan een aantal Oost-Duitse predikanten, die regelmatig twee maal per jaar in een convent in West-Berlijn samen komen om met elkaar ervaringen uit te wisselen en zo elkaar te helpen in het vervullen van hun gemeenschappelijke taak van de verkondiging van het Evangelie.

De afdeling Nederland van het Internationaal Gereformeerd Verbond heeft besloten zich deze zaak ter harte te nemen.

Zij beschikt reeds over een lijst van predikanten, die gaarne boeken zullen ontvangen, alsmede van de gebieden, waarvoor zij in het bijzonder belangstelling hebben en van de talen die zij kunnen lezen.

In het algemeen zijn zeer moeilijk boeken in Oost-Duitsland te krijgen. Daar komt nog bij, dat de predikantssalarissen zéér, zéér laag zijn. Hier ligt een prachtgelegenheid om onze mede-christenen achter het ijzeren gordijn te helpen. God legt deze taak op onze schouders.

Bijdragen voor dit doel kunnen gestort worden op postgirorekening nr. 290193 t.n.v. de Penningmeester van het Nederlands Comité voor Internationaal Gereformeerd Verband te Rotterdam.

Zij, die theologische boeken voor dit doel ter beschikking hebben (ook boeken in de Nederlandse taal zijn geschikt!), gelieven deze te zenden aan de administratie: G. A. de Groot, Diezestraat 36 I, Amsterdam-Z.

KERKNIEUWS

Theol. Hogeschool: Geslaagd voor het prop. examen de heren J. P. de Vries te Bergentheim en J. Verhoeff, Berkel en Rodenrijs.

Aangenomen naar Blokzijl, kand. H. Stolk te Amstelveen, die bedankte voor Garrelswaer, Schouwerzijl, Blija en Nijverdal.

Vertrek Ds J. Klamer. Ds en mevrouw Klamer hopen op 15 juli a.s. naar het zendingsterrein op Nieuw-Guinea te vertrekken. Zij reizen per K.L.M. en hun voorlopige bestemming is Tanah-Merah.

VACANTIEGANGERS

Monster: kerkdiensten in gebouw „De Haven”, Havenstraat 1, 9.45 en 3.45 uur;

Wijk a. Zee, Heemskerk, Castricum en Bakkum: kerkdiensten te Beverwijk, gebouw Prinsesselaan 10, 8.30 en 17.00 uur;

Westhoek van Schouwen-Duiveland: kerkdiensten te Brouwershaven 10 en 14.30 uur.

Vanaf 20 juli t/m 31 aug. wordt om 19 uur een dienst belegd in **Haamstede** (gebouw Chr. Geref. Kerk).

Kerkbouw Amsterdam-Zuid. In Amsterdam-Zuid is een eigen kerkgebouw dringend nodig. Wij willen in het bijzonder een beroep doen op onze zusters om ons bouwfonds te versterken. Voor dit doel vragen we haar: zoudt U ons de Persilemmertjes willen sturen? Mevr. G. Rooze—Mulder, Nickeriestraat 26 II, Amsterdam wil deze heel graag ontvangen.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 2452

Periodieken

Boekwerken

Handeldrukwerk